Náučný chodník Glanzenberg

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Štiavnica
Geomorfologická jednotka:	Štiavnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy
Prístup:	bus Banská Štiavnica, Červená studňa
Východisko:	Banská Štiavnica, sedlo Červená studňa
Trasa:	Banská Štiavnica, sedlo Červená studňa – Glanzenberg (793 m n. m.) – Staré Mesto, Úvozná ulica
Dĺžka, prevýšenie:	3,3 km, klesanie 100 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	23
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: historické, archeologické, banícke, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Prepojenie na okolité hojné turistické značenie.

Rok otvorenia: 1990, 2015 obnova

Aktuálny stav: Mnohé informačné panely sú poškodené alebo zničené; pripravuje sa ich obnova (2018).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Slovenské banské múzeum, Kammerhofská 2, 969 01 Banská Štiavnica, tel. 045 / 6949 445; Informačné centrum, Nám. Sv. Trojice 6, 969 01 Banská Štiavnica, tel. 045 / 6920 535

Poznámka: V blízkom okolí je viacero ďalších náučných chodníkov.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Banská Štiavnica. Historické banské, dnes okresné, mesto v centre Štiavnických vrchov so zvlášť bohatou minulosťou, známe ťažbou drahých a farebných kovov (najmä striebra), významnou banskou legislatívou, samosprávou a akademickou tradíciou s množstvom európskych a svetových prvenstiev z rôznych oblastí ľudskej činnosti. Prvá písomná zmienka o meste je už z roku 1156. Pre svoj mimoriadny charakter bola v roku 1950 vyhlásená za mestskú pamiatkovú rezerváciu a ako „historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky jeho okolia“ sa stala v roku 1993 súčasťou Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. K pamiatkam či objektom hodným návštevy patria okrem kostolov, kalvárie nad mestom a synagógy napr. tiež: Starý zámok, Nový zámok, Klopačka, Kammerhof, štôlňa Glanzenberg, Berggericht, Galéria Jozefa Kollára. Sprístupnené sú celoročne ako súčasti **Slovenského banského múzea** v Banskej Štiavnici. **Galéria Jozefa Kollára** prezentuje okrem cenných diel starých majstrov aj dielo svojich rodákov maliarov Edmunda Gwerka (viac v hesle nižšie) a Jozefa Kollára (1899 – 1982).

Červená studňa (791 m n. m.). Lúčno-lesnaté sedlo v centre Štiavnických vrchov medzi vrchmi Paradajs a Šobov a dolinami Vyhnianskeho potoka (v povodí Hrona) a bezmenného ľavostranného prítoku potoka Štiavnice (v povodí Ipľa) 1,4 km severne a 200 m nad Banskou Štiavnicou s významnou križovatkou ciest spájajúcich ju s Pohroním (Žarnovica, Bzenica). Je východiskom atraktívnych turistických značených ciest a viacerých náučných chodníkov.

Červená studňa. Rybník v Štiavnických vrchoch severne nad Banskou Štiavnicou v nadmorskej výške 787 m n. m. v rovnomennom sedle (heslo vyššie). Bol vybudovaný ako tajch v roku 1759 podľa návrhu vynálezcu Jozefa Karola Hella, aby náhonový jarok z neho privádzal vodu k šachte Amália na pohon vodostĺpcového čerpacieho stroja ako aj k iným banským dielam. Dĺžka jeho hrádze je 117 m. Je posledným postaveným a doteraz zachovaným štiavnickým tajchom – šesť rokov po jeho výstavbe James Watt objavil parný stroj.

Glanzenberg (793 m n. m.). Vrch v centrálnej časti Štiavnických vrchov juhovýchodne od sedla Červená studňa. Po jeho strmých juhovýchodných a juhozápadných svahoch sa šplhajú severné výbežky Banskej Štiavnice. Masívom prechádzali bohaté rudné žily Špitáler, Bieber a Terézia. Zlato a striebro žily Špitáler ťažili už Kelti v 3. storočí p. n. l. – 2. storočí n. l., čo predstavuje najstaršiu povrchovú ťažbu v Štiavnických vrchoch. Na prelome 12. a 13. storočia územie osídlili baníci, v 13. storočí tu vznikol hrad (Bana), ktorý chránil mesto pod vrchom. Osada v 17. storočí zanikla. Na

vrchole, ktorý v 20. storočí zalesnili, je zachovaný zemný val a hradný múr. Prebieha tu archeologický prieskum. Z vrchu je po odstránení lesa kruhový výhľad.

Štôlňa Glanzenberg. Dedičná banská štôlňa vedúca popod centrum Banskej Štiavnice. Najstaršia písomná zmienka o nej je z roku 1560, je však oveľa staršia. Bola odvodňovacou štôlňou v počiatkoch ťažby zlato-strieborných rúd na žile Špitáler pod vrchom Glanzenberg. Keď neskôr odvodňovaciu funkciu prevzali nižšie položené štôlne, slúžila ako odvetrávacia a dopravná štôlňa a tiež pre fáranie technikov. V 18. a 19. storočí do nej fárali cisárske návštevy. Dnes jej 450 m dlhú časť, ktorá ústi v centre mesta v Kammerhofskej ulici, sprístupňuje Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici 90minútovou prehliadkou.

Edmund Gwerk (1895 Banská Štiavnica – 1956 Bratislava). Významný predstaviteľ slovenského maliarstva v medzivojnovom a povojnovom období, maľoval portréty, figurálne a najmä krajinárske diela s námetmi Banskej Štiavnice a okolia, obzvlášť Sitna. Ovládal viacero jazykov, bol angažovaný, publikačne a prednáškovo činný, ako protifašista sa zúčastnil príprav Slovenského národného povstania, aktívne sa venoval záchrane pamiatok v Banskej Štiavnici. Jeho manželka, **Alžbeta Göllnerová-Gwerková (1905 Čierny Balog – 1944 Banská Bystrica-Kremnička)**, literárna historička, prekladateľka a učiteľka, bola nemenej činorodá. Bola priekopníčkou modernej slovenskej hungaristiky, aktivistkou spolkov a ženského hnutia na Slovensku, spoluzostavovateľkou a spoluautorkou zborníka Žena novej doby, zameraného na výchovu demokratickej ženy. Za svoju angažovanosť, napr. aj formou demokratickej výchovy mládeže na banskoštiavnickom gymnáziu a učiteľskom ústave, ako aj účasť v miestnom antifašistickom odboji a SNP ju zatkli, uväznili a v rámci masakra v Kremničke – najväčšieho doloženého vojnového zločinu spáchaného na území Slovenska – popravili.

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Štiavnické vrchy. Chránené územie vyhlásené v roku 1979 na takmer celom území Štiavnických vrchov s výnimkou niekoľkých ich okrajových častí. Pohorie, budované vulkanitmi a andezitovým vrcholom Sitna dosahujúce výšku 1 009 m n. m., leží na rozhraní dvoch klimatických typov a prenikajú doň od juhu teplomilné a od severu karpatské horské prvky flóry a fauny. Fytogeograficky územie patrí do obvodu predkarpatskej flóry. Severnú hranicu svojho rozšírenia tu dosahuje napr. dub cerový a javor tatársky, na výslnných lokalitách s plytkou skeletovitou pôdou rastú xerotermy, ako kostrava valeská, kavyľ vláskatý či kukučka vencová. Veľkú časť územia CHKO zaberajú lesy (65 %), ktoré sú druhovým zložením najmä v centrálnej časti vplyvom stáročnej banskej a hutníckej činnosti po totálnom odlesnení nepôvodné, tvorené smrekovými monokultúrami. Lokálne sú vo vyšších polohách bučiny s jedľou a umelo vysadzovaným smrekom a na skeletnatých pôdach lipovo-javorovo-jaseňové sutinové lesy. Na karbonátové podložie v okolí Sklených Teplíc sa viaže výskyt tisu. Zo živočíšstva sú zastúpené o. i.: orol krikľavý, myšiak hôrny, rys, mačka divá, medveď hnedý, vydra riečna, vidlochvost feniklový a ovocný, žije tu tiež vzácna modlivka zelená, roháč obyčajný a fúzač alpský. V opustených banských dielach sa vyskytuje niekoľko druhov netopierov (podkovár veľký, p. malý, netopier obyčajný…). Lokálnymi zvláštnosťami lesov sú hojné prímesi cudzokrajných drevín, súvisiace s pôsobením lesníckej katedry od roku 1807 – súčasti Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. K svojrázu územia CHKO významne prispievajú historické banské diela, a to najmä vodné nádrže – tajchy –, budované v minulých storočiach ako zdroj energie i úžitkovej vody pre banícke účely, ktoré spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími zariadeniami tvoria unikátny vodohospodársky systém. V hraniciach CHKO leží viacero území európskeho významu (súčasti sústavy Natura 2000), z ktorých najrozsiahlejšími sú Hodrušská hornatina, Suť a Skalka.

Názvy informačných panelov

?. Osídlenie a hrad na Glanzenbergu
A. Osada Bana a hrad
B. Príroda a človek
C. Archeologické nálezy a zvyšky stavieb
D. Hrad na Glanzenbergu
E. Nálezy z hradu
F. Najkrajší výhľad
G. Hradná kaplnka
H. Dom skúšača rúd
I. Žila Bieber
J. Opevnenie a obytné objekty
K. Sklad rudy
L. Opevnená stavba
M. Zaniknutá stavba
N. Hradbová veža
O. Plošina nad dobývkami
P. Objekty na plošine
Q. Výhľad na krajinu
R. Opevnenie
S. Mesto Banská Štiavnica
T. Povrchové dobývky na žile Špitáler
U. Baníctvo na Glanzenbergu
V. Náučný chodník Glanzenberg (*Panel v teréne je označený nie W., ale Z.*)

Náučný chodník GLANZENBERG

GLANZENBERG

Náučný chodník GLANZENBERG
Staré Mesto Banská Štiavnica

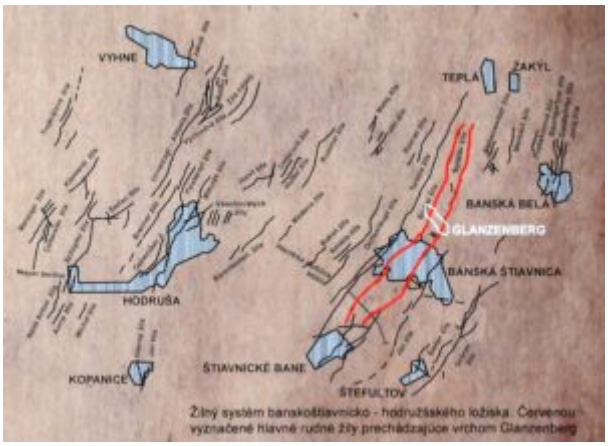

Geologický NCh Paradajs
NCh Glanzenberg
NCh Milana Kapustu
Pri žile Terezia
BANSKÁ ŠTIAVNICA

VYHNE
TEPLÁ
ŽAKYL
BANSKÁ BELÁ
GLANZENBERG
BANSKÁ ŠTIAVNICA
HODRUŠA
KOPANICE
ŠTIAVNICKÉ BANE
ŠTEFULTOV
Žilný systém banskoštiavnicko - hodrušského ložiska. Červenou vyznačené hlavné rudné žily prechádzajúce vrchom Glanzenberg

MAPY.CZ